

Försäkringsläkare slår vakt om kvaliteten

Försäkringsläkarnas i Finland Förening 50 år

av pressekreterare **Sulevi Pellinen**, Finska Försäkringsbolagens Centralförbund

Sulevi Pellinen

Artikeln är ett sammandrag av en historik som utkom i Helsingfors i november med anledning av att Försäkringsläkarnas i Finland Förening firade sitt 50-årsjubileum. I artikeln redogör författaren för försäkringsmedicinens utveckling i Finland och presenterar Försäkringsläkarnas Förening och dess verksamhet.

Under sina 50 verksamhetsår har föreningen på många sätt främjat och förenhetligt försäkringsläkarnas verksamhet.

De finländska försäkringsläkarna har gjort en betydelsefull insats inom försäkringen och socialförsäkringen samt inom den socialpolitiska utvecklingen i allmänhet, men deras insats har inte synts i offentligheten. Försäkringsläkarna har i egenskap av privata sakkunniga hörts i samband med beredningen av många reformer, trots att deras egen förening sällan blivit tillfrågad om sin uppfattning. I vissa svåra frågor har problemen så att säga medikaliserats och vid det praktiska förverkligandet överlämnats åt läkarna, i sista hand just försäkringsläkarna att avgöra.

Försäkringsläkarnas föreningsverksamhet har till stor del varit identisk med den försäkringsmedicinska utbildningen i Finland. I avsaknad av en organiserad akademisk undervisning i försäkringsmedicin har försäkringsläkarna själva och deras förening sorjt för den behövliga utbildningen inom sin egen

krets och med bistånd av kolleger utanför branschen.

Försäkringsmedicinens tillkomst internationellt sett går tillbaka till 1800-talet, då utvecklingen på det medicinska området även i övrigt gick snabbt framåt. Särskilt i Tyskland och Storbritannien började livförsäkringsbolagen uppmärksamma skillnaderna mellan olika individer som livförsäkringsrisker betraktade. Det blev nödvändigt att ha tillgång till medicinsk expertis då villkoren för beviljande av livförsäkringar fastställdes, det behövdes försäkringsläkare.

Redan under det förra seklet hade de största industrianläggningarna i Finland egna, vanligen deltidsanställda läkare. Till en början hade många försäkringsläkare också erfarenhet av att arbeta som läkare inom industrin; detta gällde i synnerhet läkare anställda hos försäkringsbolag som bedrev olycksfallsför-

FÖRSÄKRINGSHISTORIK

---

säkring. Utvecklingen inom företagshälsovården framför allt efter andra världskriget har gett upphov till en särskild yrkeskår: specialister på arbetsmedicin, vilka fortfarande är rikligt representerade bland medlemmarna i Försäkringsläkarnas Förening.

Försäkringsmedicinen baserar sig till stor del på epidemiologiska forskningsresultat; kunskap om förekomstfrekvens, fördelning och spridning av en sjukdom eller av ett visst fysiologiskt tillstånd. Allt eftersom den epidemiologiska forskningen går framåt, införlivar även försäkringsmedicinen dess rön med sitt eget specialområde. Olycksfallsförsäkringen tillför dessutom kausaliteten, bedömningen av orsak och verkan som ett element.

I arbetet som försäkringsläkare är det inte tillräckligt att ha enbart teoretiska kunskaper om exempelvis patologi och försäkringsvillkor. En försäkringsläkare måste ha klinisk erfarenhet, han måste med nödvändighet ha kännedom om människan och hennes beteende. Men inom försäkringsmedicinen måste läkaren också kunna anlägga ett bredare perspektiv än det rent kliniska, för att kunna bedöma människans dagliga liv, behov och uppehälle. Sannolikheten för sjuklighet och dödlighet är väsentliga frågor inom försäkringsmedicinen, men på den punkten måste läkaren få bistånd från försäkringsmatematiken. Försäkringsläkaren behöver även aktuariernas, försäkringsmatematikernas, sakkunskap som stöd för sitt eget arbete.

”Pappersläkare”

Det är givetvis i praktiken omöjligt att en försäkringsläkare personligen skulle kunna träffa och undersöka varje försäkringstagare, varje ersättningsökande. Försäkringsläkaren måste följaktligen ha kännedom om det arbete patientens egen läkare utför, så att han kan förstå de läkarutlåtanden som sänds till honom för bedömning. Det är en fördel om försäkringsläkaren på basis av sin egen erfa-

renhet kan avgöra vad som är sannolikt eller mindre sannolikt. Då och då behöver försäkringsläkarna, som ibland ironiskt kallas pappersläkare, utöver allt annat också en portion ödmjukhet, så att de kan acceptera det faktum, att inte heller de är ofelbara, lika litet som andra läkare eller människorna överhuvudtaget.

Den finska ordboken *Nykysuomen sanakirja* definierar försäkringsmedicinen som en gren av medicinen vilken betjänar personförsäkringen och försäkringsläkaren som en inom personförsäkring verksam person med insikter i försäkringsmedicin. Bl.a. Trafikförsäkringsföreningens överläkare *Veli-Matti Huittinen* har gett en god definition på försäkringsmedicinen. ”I praktiken går den ut på att utnyttja kunskaper och färdigheter från många områden vid bedömningen av de juridiska aspekterna på försäkring, ersättning, ersättningslighet, beviljande och avslag. Det är med andra ord fråga om att använda kunskap som erhållits med hjälp av den traditionella medicinska forskningen och tillämpa den på den referensram lagstiftningen ger”, har Huittinen sagt.

Den första överläkaren vid det första finländska livförsäkringsbolaget, det år 1874 grundade Kaleva, var professorn vid Helsingfors universitets kirurgiska klinik *Jakob August Estlander*. Han fungerade också som vice ordförande i bolagets direktion. Efter Estlanders död utnämndes den frejdade professorn i inre medicin *Johan Wilhelm Runeberg*, nationalskaldens son, till överläkare år 1881.

När en överläkare 1890 skulle utses för det samma år grundade livförsäkringsbolaget Suomi uppstod en språkpolitisk storm i ett vattenglas. Bolagets styrelse utsåg professorn i patologisk anatomi och statsmedicin *E. A. Homén* att handha uppgiften. Homén var svenskspråkig och de ivrigaste fennomanerna misstänkte att han också var svensksinnad. De finsksinnade läkarna inom det finska läkarsällskapet *Suomalainen Lääkäriseu*

FÖRSÄKRINGSHISTORIK

E. A. Homén

Duodecim övervägde veterligen att bojkotta Suomi i sin utövning av läkaryrket. Småningom lade sig känslösvallet. Till detta bidrog främst Homéns egen yrkesskicklighet, som senare vann allmän erkänsla. Homén anses ha gjort en betydelsefull insats för försäkringsmedicinens tidiga utveckling i vårt land.

Den första överläkaren vid Ömsesidiga Försäkringsanstalten Sampo, som grundades i Åbo 1909, var medicine licentiat *Arthur Grunér*. Han hade tidigare varit verksam som läkare vid Åbo Arbetare-Olycksfallsförsäkringsbolag, en föregångare till Sampo. Från 1920 verkade Grunér också som överläkare vid livförsäkringsbolaget Verdandi i Åbo.

För att åstadkomma konkurrens på livförsäkringsmarknaden i Finland grundades 1910 bolaget Salama, och till dess förste överläkare utnämndes medicine licentiat, sedermera professor *Akseli Koskimies*, som också var en av bolagets grundare.

Aura-bolagen, som grundades 1918 och som senare uppgick i Tapiola-bolagen, hade som överläkare ända från grundandet och fram till 1960-talet doktor, sedermera professor, friherre *Arne Johannes Palmén*.

Då Industriidkarenes i Finland Ömsesidiga Olycksfallsförsäkringsförening grundades

Arne Johannes Palmén

1917 utsågs till ”rådgivande läkare” professor, friherre *Hjalmar von Bonsdorff*, som redan tidigare varit verksam som läkare vid industrins olycksfallsförsäkringsbolag.

Livförsäkringsbolaget Pohja, även det en av Tapiolas föregångare, valde 1922 till sin första läkare docenten, sedermera professorn i hygien vid Helsingfors universitet *Karl Fredrik Hirvisalo*.

Den första läkaren vid Livförsäkringsaktiebolaget Kansa, som grundades 1923, var doktor *Hannes Ryömä*. Han utsågs 1928 till chefsdirektör för medicinalstyrelsen och verkade i två repriser som minister, då han innehade två för en läkare rätt ovanliga taburetter: finansministerns och kommunikationsministerns.

När Folkpensionsanstalten grundades år 1937 fanns det i lagen om anstalten ett stadgande att det vid sidan av övriga tjänstemän också skall finnas läkare bland anstaltens anställda. Till FPA:s förste överläkare utnämndes följande år medicine licentiat *Martti Kaila* och till läkare medicine och kirurgie doktor *Hannes Salmenkallio*.

Före första världskriget bildade de finländska försäkringsläkarna en yrkeskår, som bland annat sörjde för att nya generationer av läkare likaväl som icke-läkare inom försäkringsbran-

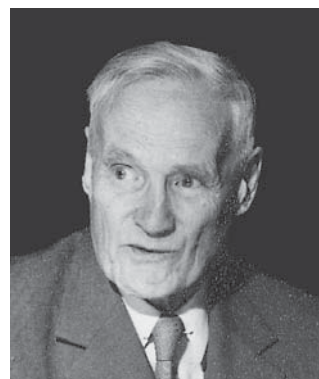
FÖRSÄKRINGSHISTORIK

schen fick utbildning i försäkringsmedicin. Denna utbildning gavs bl.a. inom medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet och inom den år 1911 grundade Försäkringsföreningen i Finland.

Försäkringsläkarna i Finland ställdes under andra världskriget inför en ny krävande uppgift: de blev tvungna att fastställa en invaliditetsgrad för de tiotusentals personer som sårats vid fronten och vid hemmafronten. Invaliditetsgraden utgjorde grunden för ersättnings storlek. Problemet var gemensamt för samtliga försäkringsbolag.

När fortsättningskrigets anfallsskede upphört mot slutet av året 1941 väcktes tanken på att samla försäkringsläkarna till något slag av fast diskussionsforum, där gemensamma problem skulle kunna dryftas och riktlinjer för en någorlunda enhetlig praxis i de olika bolagen dras upp. Man hänvisade också till redan tidigare förda privata och offentliga diskussioner om nyttan av samarbete. Utomlands, exempelvis i de övriga nordiska länderna, Storbritannien och Tyskland hade erfarenheterna av försäkringsläkarföreningar varit goda. I Storbritannien hade en sådan förening funnits sedan 1843. En särskilt aktiv förespråkare för att försäkringsläkarna skulle gå samman och bilda en förening var medicinalrådet *Herman Lavonius*, överläkare vid Industri-Olycksfall.

På kallelse av medicinalrådet Lavonius infann sig fredagen den 19 november 1943 ett tiotal försäkringsläkare till ett möte som började klockan 12.30 i medicinalstyrelsens sessionssal. På plats var Salama-bolagets läkare, professor *Gösta Becker*, Pohja-bolagets överläkare *K.F. Hirvisalo*, Suomi-bolagets överläkare *William Kerppola*, Kansa-bolagets läkare och Industriidkarnas Olycksfallsförsäkringsbolags överläkare *Herman Lavonius*, Olycksfallsförsäkringsbolaget Kullervos överläkare *L.J. Ollonqvist*, Aura-bolagens

Herman Lavonius

överläkare *A.J. Palmén*, Folkpensionsanstaltens läkare *Hannes Salmenkallio*, Salama-bolagens överläkare professor *Arno Saxén*, Suomis läkare, docent *Gunnar Soininen* och Kaleva-bolagets överläkare professor *Eino Suolahti*.

Till ordförande för mötet valdes dess sammankallare, som föreslog att de läkare som är verksamma inom försäkringsbranschen i vårt land skulle grunda en egen förening ”med ändamålet att behandla och främja frågor på försäkringsmedicinens område”. Förslaget vann enhälligt understöd och de närvarande beslöt sålunda grunda en förening för försäkringsläkarna.

Den 27 januari 1944 begav sig ordförande Lavonius till föreningsregistret med en anmälan om att Försäkringsläkarnas i Finland Förening skulle inregistreras. Till handlingarna bifogades föreningens stadgar, som avvek från Lavonius utkast inte bara i fråga om föreningens namn utan också i 1 § beträffande föreningens ändamål. I de slutliga stadgarna sägs: ”Föreningens ändamål är att vid sina möten bereda sina medlemmar tillfälle att i föredrag och diskussioner behandla frågor på försäkringsmedicinens område, att arbeta för

FÖRSÄKRINGSHISTORIK

---

främjande av sina medlemmars yrkesskicklighet och att på anhållan härom, eller då skäl härtill eljest föreligger, avge utlåtanden i spörsmål av ovannämnda slag.”

Utbildning i försäkringsmedicin

Under fem årtionden har Försäkringsläkarnas i Finland Förening på många sätt främjat och förenhetligat försäkringsläkarnas verksamhet. I synnerhet har föreningen fäst uppmärksamhet vid den försäkringsmedicinska utbildningen i vårt land. Man kan säga, att försäkringsläkarna själva till stor del haft hand om utbildningen på området. I föredrag på de årliga riksomfattande läkardagarna Medicin och vid regionala försäkringsmedicinska seminarier arrangerade tillsammans med Finska Försäkringsbolagens Centralförbund har försäkringsläkarna spritt information till resten av läkarkåren.

Föreningen har också utarbetat en för hela läkarkåren avsedd handbok ”Vakuutus ja lääkärintodistus” (Försäkring och läkarintyg) som utkom 1990. Under tidigare årtionden har ett flertal motsvarande, av försäkringsläkarna utarbetade handböcker varit i användning, men de var påtagligt föråldrade vid 1990-talets inbrott.

I sitt praktiska arbete och i sin föreningsverksamhet har försäkringsläkarna hela tiden upphållit nära kontakter med andra yrkesgrupper inom försäkringsbranschen, i synnerhet med jurister och aktuarier, vilkas arbe-

te ofta tangerar samma frågor som läkarnas. Resultatet av samarbetet beskrevs vid ett seminarium med anledning av Försäkringsläkarnas i Finland Förenings 50-årsjubileum av ordföranden för Pensionsnämnden, vicehäradshövdring Timo Havu på följande sätt:

”Om försäkringsmedicin på en tillräckligt hög nivå inte existerade, skulle inte ersättningsnormerna fungera på önskat sätt, hur väl underbyggda och uppgjorda de än var. De försäkrade skulle inte vara sinsemellan likställda och skadekostnaden skulle medföra överraskningar på grund av sin storlek och sin okontrollerbarhet.

Försäkringsläkarna vid försäkrings- och pensionsanstalterna slår vakt om kvaliteten, och vid besvärsinstanserna fungerar de som kvalitetskontrollörer. En individuell och kvalitativt oantastlig beslutsmotivering förutsätter alltid att en försäkringsläkare kunnat ge sitt utlåtande om varje enskilt fall”, sade Havu.

Försäkringsläkarkompetens införs

Som avslutning på jubileumsåret 1993 har föreningens styrelse på initiativ av Finlands Läkarförbund gjort upp ett utkast till krav för specialkompetens i försäkringsmedicin. När föreningen avverkat sina första femtio år har utvecklingen nu alltså kommit så långt att Finland snart har ett antal läkare som även officiellt har försäkringsläkarkompetens.